

публічного адміністрування : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 4 квітня 2008 р.). Львів : Вид-во ЛРІДУ НАДУ, 2008. Ч. 1. С. 367–372.

7. Рыбаковский Л. Л. Миграция населения: прогнозы, факторы, политика. М.: Наука, 1987. 200 с.

Рикова Н.В.

аспірантка,

*Національна академія державного управління
при Президентіві України*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ

В умовах глобальної інтеграції України в Європейське та світове співтовариство економіка, як джерело еволюційної відкритої системи, функціонує під впливом досить значної кількості інституціональних чинників, базисом яких є екзогенні й ендогенні передумови, прояв яких змінюється під впливом формування нових державних та громадських інститутів, зорієнтованих на забезпечення стабільного економічного зростання.

Прояв і вплив інституціональних чинників функціонування національної економіки формується на основі поєднання та взаємозалежності соціально-економічних, техніко-технологічних, ідеологічних інститутів, які є носіями обмежень, регуляторів, стимулів, відображенням інтересів різних елементів суспільної системи та тенденцій трансформації суспільно-політичних, економічних, соціальних відносин.

Поняття «інститут», що лежить в основі терміну «інституціоналізм», розглядається як первинний елемент рушійної сили суспільства в економіці та поза її межами.

Так, до інститутів відносять державу, сім'ю, підприємництво, монополії, приватну власність, профспілки, релігію, общини, організації, все, що відображає звичаї, етику, правові рішення, суспільну психологію і еволюцію форм економіки.

По суті, концепція «інституту» виступає як допоміжний інструмент. Введення цього терміна лише відобразило характерне для ідеологів напрямку інституціоналізму прагнення вивчити неекономічні явища.

Предметом вивчення представниками інституціоналізму стали інституції – сукупність суспільних звичаїв, в яких закріплено домінуючий спосіб мислення для соціальної групи чи всього народу.

Інституціональний підхід виник у США ще на початку XX ст. Класичний інституціоналізм як новий підхід до аналізу економічних процесів зародився на початку XX ст. у США. Його основоположником вважається Т. Веблен, а послідовниками інституціоналізму стали Дж. Гелбрейт, Р. Коуз, Д. Норт та інші.

Виникнення інституціоналізму обумовлено такими факторами:

- трансформаційними зрушеннями в ринковій системі під впливом монополізації та корпоратизації економіки та проявами ринкової нестабільності – ознаками циклічності, проблемою зайнятості тощо;
- наявністю соціальних суперечностей та посиленням впливу масових суспільних організацій та рухів (робітничого, профспілкового);
- неспроможністю неокласичної доктрини підтримувати думку про самодостатність конкурентного ринку, його цілком автоматичне ефективне регулювання та невтручання держави;
- потребою суспільного контролю над ринковим механізмом та демократичного реформування суспільних відносин.

Отже, інституціоналізм – якісно новий напрямок економічної думки, який увібрав найкращі теоретико-методологічні дослідження кон'юнктури ринку та методологічний інструментарій історичної думки.

Сукупність найважливіших інституціональних чинників сталого функціонування економіки України складають відносини власності. Розвиток їх форм забезпечують інституціональну основу економіки приватної власності, так звану нову конституцію порядку, яка містить конституційні правила, що структурують відносини людей у суспільстві.

Розмежування прав власності між органами влади, а також між суб'єктами господарювання реалізуються на основі формальних і неформальних правил.

Основою конституційних прав в економічній сфері є право власності, що становить такі санкціоновані (економічні, юридичні, етичні) та прийняті у суспільстві (формальні й неформальні) поведінкові відносини між економічними агентами, які визначають перелік можливих прийомів

використання обмежених ресурсів як виняткову прерогативу окремих індивідів або груп.

Структуризацію права власності можна розглядати в контексті таких правомочностей, як право користуватися річчю, право отримання від користування річчю доходу, право зміни фізичної форми та субстанції речі, право передання правомочностей іншій особі (дарування, заповіт, купівля-продаж, передача на певний час).

Відповідно до Конституції України наразі існують такі режими власності, як державна, комунальна і приватна.

Так, органи місцевого самоврядування від імені та в інтересах територіальних громад відповідно до закону здійснюють правомочності щодо володіння, користування та розпорядження об'єктами права комунальної власності, в тому числі виконують усі майнові операції, можуть передавати об'єкти права комунальної власності у постійне або тимчасове користування юридичним та фізичним особам, укладати договори в рамках державно-приватного партнерства, у тому числі концесійні договори, здавати їх в оренду, продавати і купувати, використовувати як заставу, вирішувати питання їхнього відчуження, визначати в угодах та договорах умови використання та фінансування об'єктів, що приватизуються та передаються у користування і оренду.

Важливість комунальної власності визначається спільністю інтересів, що полегшує вирішення питання про регулювання доступу до ресурсів, зменшує опортуністичну поведінку у формі ухилення.

У державній власності є майно, у тому числі грошові кошти, яке належить державі Україна. Від імені та в інтересах держави Україна право власності здійснюють відповідно органи державної влади. Управління майном, що є у державній власності, здійснюється державними органами, а у випадках, передбачених законом, може здійснюватися іншими суб'єктами.

Система державної власності регламентується та захищається сукупністю формальних правил і передбачає існування режиму виключності доступу до ресурсів, причому не тільки для аутсайдерів, а й інсайдерів. Правовий режим власності визначається Законом (це визначено Конституцією України). Розпорядження державною власністю здійснюється опосередковано, через політичний процес і багаторівневу систему представників у вигляді державних організацій та їх керівників.

Досить складним для вивчення може виявитися питання здійснення права державної та комунальної власності. Суб'єкти права державної та

комунальної власності здійснюють належні їм правомочності власника, використовуючи, зокрема, особливий правовий інститут – управління. Таке управління державним майном від імені народу (населення адміністративно-територіальної одиниці) спершу здійснювали відповідно Верховна Рада України, місцеві ради народних депутатів та уповноважені ними державні органи (ст. 33 Закону України «Про власність», а після прийняття нової Конституції України – безпосередньо Кабінет Міністрів України щодо державної власності, територіальні громади щодо комунальної власності та уповноважені ними органи).

Приватна власність одна з форм власності, яку розуміють як абсолютне, захищене законом право фізичної або юридичної особи, чи групи осіб на об'єкт власності: продукти праці, засоби виробництва, гроші та цінні папери, інше рухоме та нерухоме майно тощо. Приватна власність на засоби виробництва є однією із основоположних факторів переходу країни до ринкової економіки.

Потенціал позитивного впливу інституту власності на функціонування національної економіки може бути реалізований за умови формування економічної стратегії держави, зорієнтованої на створення умов для ефективної діяльності підприємств, конкурентного середовища, оптимізації структури власності, удосконалення механізмів управління державним сектором.

Однак, складними інституціональними проблемами української економіки так і залишаються невиконання основного принципу ринкової економіки – розмежування власності та влади, переплетіння економічної та політичної влади, неефективність механізмів захисту прав власності та контрактів, залежність перебігу економічних процесів від політичних чинників.

Список використаних джерел:

1. Конституція України, Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
2. Цивільний кодекс України, Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст. 356.
3. Ходжсон Дж. Экономическая теория и институты: Манифест современной институциональной экономической теории. С. 37.
4. Ходжсон Дж.[en] В чём сущность институциональной экономической теории // Философия экономики. Антология / Под ред. Д. Хаусмана[en]; пер. с англ. – М.: Изд-во Института Гайдара, 2012. – С. 381-398.